

روایتی از نسبت زنانگی، مادری و مسئولیت اجتماعی در نگاه رهبر شهید

بازخوانی الگویی که می‌تواند آینده را بسازد

دکتر فریبا عباسوند

عضو هیئت علمی

پژوهشگر زن و خانواده

مریم احمدی | بحث درباره زن در اندیشه رهبر شهید، تنها به چند توصیه فرهنگی یا اجتماعی محدود نمی‌شود؛ بلکه با منظومه‌ای فکری روبه‌رو هستیم که در آن زن، هم محور خانواده است و هم می‌تواند در متن تحولات اجتماعی نقش آفرین باشد. در این نگاه، زن مسلمان نه در حاشیه تاریخ قرار دارد و نه ناگزیر است برای اثرگذاری از هویت زنانه خود فاصله بگیرد. برای واکاوی دقیق‌تر این رویکرد و فهم نسبت «زنانگی، مادری و مسئولیت اجتماعی» در این منظومه فکری، به سراغ دکتر فریبا عباسوند، عضو هیئت علمی پژوهشگر زن و خانواده رفتیم. آنچه در ادامه می‌خوانید، تلاشی است برای فهم یکی از کلیدی‌ترین ابعاد این اندیشه.

«زن مسئول»؛ تعبیری که افق تازه‌ای در فهم جایگاه زن می‌گشاید

دکتر عباسوند در ابتدای گفت‌وگو با اشاره به جایگاه حضرت فاطمه زهرا (س) در منظومه فکری امامین انقلاب می‌گوید: در بیانات امام خمینی (ره) و رهبر شهید انقلاب، شخصیت حضرت زهرا (س) تنها به عنوان یک الگوی معنوی یا خانوادگی معرفی نمی‌شود؛ بلکه به عنوان شخصیتی معرفی می‌شود که توانسته است در عین حفظ زنانگی و مادری، نقش هدایتگر و اثرگذار اجتماعی ایفا کند. او توضیح می‌دهد که در سخنان رهبر شهید انقلاب، یکی از پرکاربردترین توصیف‌ها در باره حضرت زهرا (س)، تعبیر «زن مسئول» یا «زن رهبر» است؛ تعبیری که نشان می‌دهد در نگاه ایشان، مهم‌ترین خصلت بانوی دو عالم تنها در فضای فردی خلاصه نمی‌شود، بلکه در احساس مسئولیت نسبت به جامعه تجلی پیدا می‌کند.

به گفته این پژوهشگر حوزه زنان، این تعبیر در کنار نگاه امام خمینی (ره) به مقامات معنوی حضرت زهرا (س)، یک تصویر کامل‌تر از این شخصیت ارائه می‌دهد؛ امام خمینی (ره) بیشتر بر مقام معنوی حضرت زهرا (س) تأکید می‌کنند؛ همان جایگاهی که در آن حضرت صدیقه طاهره (س) مخاطب الهامات الهی قرار می‌گیرد و از مقامی بسیار والا برخوردار است. اما رهبر انقلاب در کنار این بُعد، بر جنبه دیگری نیز تأکید می‌کنند و آن مسئولیت اجتماعی و رهبری حضرت زهرا (س) است.

رهبری‌ای که منصب سیاسی نیست

عباسوند در ادامه با اشاره به تحلیل رهبر شهید انقلاب از زنان بزرگ تاریخ اسلام توضیح می‌دهد: وقتی به سه چهره مهم یعنی حضرت خدیجه (س)، حضرت فاطمه (س) و حضرت زینب (س) نگاه می‌کنیم، می‌بینیم هر سه در مقاطع حساس تاریخی، نقش رهبری جریان اجتماعی را بر عهده داشته‌اند. اما نکته مهم این است که این رهبری، به معنای داشتن منصب رسمی یا سیاسی نبوده است. در این نگاه، رهبری بیش از آنکه یک مقام اداری باشد، یک مسئولیت اجتماعی و فرهنگی است؛ مسئولیتی که از آگاهی، بینش و شجاعت شکل می‌گیرد.

به گفته عباسوند، رهبر شهید معظم انقلاب در توضیح این جایگاه، به روایتی اشاره می‌کنند که بر اساس آن، امیرالمؤمنین (ع) پیشوای مردان مؤمن در مسیر بهشت هستند و حضرت فاطمه (س) نیز زنان مؤمن را هدایت می‌کنند. این روایت نشان می‌دهد که حضرت زهرا (س) برای زنان امت، یک جایگاه هدایتگر دارند؛ یعنی با شیوه زندگی، رفتار و مواضع خود، مسیری را ترسیم می‌کنند که دیگران می‌توانند آن را دنبال کنند.

زن باید زن بماند

این فعال حوزه زنان با تأکید بر حفظ هویت زنانه در کنار نقش‌های اجتماعی، می‌گوید: در بیانات رهبر شهید انقلاب بارها بر این نکته تأکید شده که زن باید زن بماند. زن ریحانه است؛ یعنی سرچشمه لطافت، مهر و عاطفه. این نگاه به هیچ وجه به معنای محدود کردن زن نیست، بلکه به معنای پاسداشت ویژگی‌هایی است که هویت زنانه را شکل می‌دهد.

او ادامه می‌دهد: گاهی در برخی نگاه‌ها، ارزشمندی زن را در شبیه شدن به مرد تعریف می‌کنند؛ در حالی که در این منظومه فکری، چنین برداشتی پذیرفته نیست. زنان را با روحیه مردانه و مردان را با روحیه زنانه بار آوردن، نه به سود خانواده است و نه به سود جامعه. زن در نگاه اسلامی می‌تواند در عرصه‌های اجتماعی، علمی و فرهنگی فعال باشد، اما این حضور نباید به قیمت از دست رفتن هویت زنانه تمام شود.

مادری؛ نقطه کانونی هویت زن

عباسوند در بخش دیگری از گفت‌وگو به جایگاه مادری در این منظومه فکری اشاره می‌کند و توضیح می‌دهد: در بیانات رهبر شهید معظم انقلاب، مادری یک نقش حاشیه‌ای یا صرفاً زیستی نیست؛ بلکه یک مسئولیت تربیتی عمیق است. ایشان بارها تأکید کرده‌اند که تربیت انسان، بیش از هر چیز در دستان مادر شکل می‌گیرد.

او با اشاره به تعبیر مشهور رهبری توضیح می‌دهد: ایشان می‌فرمایند فرزند باید با سرانگشتان مادر تربیت شود. این تعبیر نشان می‌دهد که رابطه مادر و فرزند یک رابطه جایگزین‌ناپذیر است؛ رابطه‌ای که هیچ نهاد آموزشی یا تربیتی نمی‌تواند آن را به طور کامل جایگزین کند. در این نگاه، مادری تنها به معنای فرزندآوری نیست. مادری یک روحیه و یک نوع کنش تربیتی است؛ روحیه‌ای که می‌تواند در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی نیز بروز پیدا کند.